

mijn moeder is mijn naam vergeten,
mijn kind weet nog niet hoe ik heet.
hoe moet ik mij geborgen weten?

noem mij, bevestig mijn bestaan,
laat mijn naam zijn als een keten.
noem mij, noem mij, spreek mij aan,
o, noem mij bij mijn diepste naam.

voor wie ik liefheb, wil ik heten.

Voorwoord

Op het terrein van de Willem Arntsz Hoeve in Den Dolder, waar de psychiatrische kliniek van Altrecht is gevestigd, bevindt zich sinds 1916 een opvallend transparant en wat hoger gelegen gebouw. Het onderscheidt zich van de andere, wat meer gesloten architectuur van de Hoeve. Het pand, dat eerder dienst deed als kolenloods en meubelwerkplaats voor psychiatrische patiënten, is sinds 1998 omgebouwd tot kunstenaarsverblijf. Sindsdien draagt het de naam Het Vijfde Seizoen - naar het gelijknamige verhaal van de Duitse schrijver Kurt Tucholsky. Ieder seizoen biedt het, temidden van alle andere bewoners van het terrein, onderdak aan een kunstenaar.

Annemiek Vera nam aan het begin van de lente van 2007 haar intrek in Het Vijfde Seizoen. Gedurende drie maanden maakte zij een serie nieuwe schilderijen die sterk door alle contacten, indrukken en vondsten van haar verblijf werd gekleurd. Omdat de Willem Arntsz Hoeve zich, gezien de uiteenlopende complexe achtergronden van de psychiatrische patiënten die het terrein bewonen, logischerwijze sterk onderscheidt van een meer 'alledaagse' leefomgeving, had ook Vera - net als de andere kunstenaars die haar voorgingen - bepaalde verwachtingen. Zij betrad het terrein met het idee dat veel bewoners haar vanzelf wel zouden komen opzoeken. Ze verbleef naar eigen zeggen immers in het opvallende 'grote glazen huis' waar iedereen die maar wilde zo een kijkje kon nemen en in contact kon komen met de residerende kunstenaar. Dit directe contact met haar medebewoners kwam echter niet zomaar, zonder slag of stoot op gang.

Vera benutte deze 'stilte voor de storm' om zichzelf binnen haar tijdelijke en nieuwe leefomgeving te oriënteren. Zo bezocht ze onder andere het op het terrein gesitueerde mortuarium - waarin tegenwoordig het Historisch Archief Den Dolder is gehuisvest. Hier trof zij een deel van de historische verzameling patiëntenfoto's aan, die aan het begin van de twintigste eeuw door de

psychiater F.S. Meijers werd aangelegd en waarschijnlijk dienst deed als studiemateriaal. De formele en haast objectmatige benadering van de psychiatrische patiënten, op de zwart-wit foto's onder andere zichtbaar door de toevoeging van patiëntenummers, ontketende een stroom van vragen bij Vera: 'Wie zijn deze mensen? Waarom is hun identiteit gereduceerd tot een nummer? Met welke motivatie zijn deze personen weggestopt in een inrichting? Is hun op deze wijze niet een vorm van bestaansrecht ontnomen?'

Tegelijkertijd bracht het onderzoek naar de historische fotocollectie Vera terug bij het gedicht Voor wie ik liefheb wil ik heten van Neeltje Maria Min, een gedicht dat zij al in haar jeugd leerde kennen en waarin gelijksoortige elementaire vragen naar het bestaansrecht naar voren komen. De foto's en gedichten brachten Vera er toe haar werkperiode in Den Dolder volledig in het teken te stellen van een symbolisch eerherstel. Een vorm van eerherstel die zij via het schilderkunstige medium onderzocht. Zij portretteerde enkele van de door Meijers gefotografeerde patiënten op doeken van 200 bij 130 cm. Door de grote afmetingen van het schildersdoek, zat ze de voor een tweede maal vastgelegde personen letterlijk 'dicht op de huid'. De aandacht en betrokkenheid voor de geportretteerde fungeerde volgens Vera in zekere zin al als een vorm van dit eerherstel: Vera verleende de tot psychiatrische patiënt en onderzoeksobject gestigmatiseerde personen naar eigen zeggen 'een nieuwe identiteit en een ander bestaansrecht'. Tegelijkertijd stelt ze hiermee ons kijkgedrag en de vooroordelen die wij kunnen hebben bij het observeren van de medemens aan de kaak. Vera verbeeldde zichzelf bijvoorbeeld in een gelijksoortige houding als een van de gefotografeerde patiënten: 'Wie ben ik in vergelijking tot de ander? Waar is ons oordeel op gebaseerd?'

Na het ietwat stille begin werden ook de eerste contacten tussen Vera en enkele bewoners van de Willem Arntsz Hoeve gelegd. Hierbij kwam het idee van wederkerigheid steeds sterker voorop te staan in de hechte contacten die zij

deelde met de bewoners van de Hoeve. Zo was Vera iedere week in de houtwerkplaats te vinden, waar zij samen met een groep bewoners een picknicktafel voorzag van beschilderde motieven. Ook maakte iedere woensdagmiddag, tijdens het 'open atelier', wel een groep bewoners gebruik van de mogelijkheid een bezoek te brengen aan Het Vijfde Seizoen en daar ook daadwerkelijk zelf te tekenen of te schilderen. Bewoner Frans bijvoorbeeld, was altijd steevast van de partij. Hij liet zich in Vera's atelier bovendien veel uit over de door haar opnieuw vastgelegde historische portretten van de psychiatrische patiënten. Deze uitlatingen zijn nog steeds van groot belang voor Vera. Daarnaast werkten ze samen aan een eigen project: een verrijdbare tafel waarvan het blad door Frans versierd werd met een patroon van aanstekers, visitekaartjes en kleine afbeeldingen.

De hechte maar tere contacten die Vera gedurende de drie maanden met de bewoners van de Willem Arntsz Hoeve heeft opgebouwd, zijn typerend voor het korte intense verblijf op het terrein. De aanvankelijke buitenstaander en vreemde eend in de bijt wordt voor een kortstondig moment toegelaten in de leefomgeving en -wereld van de vaste bewoners.

Mariska Beljon,

op verzoek van Meta Knol en Boudewijn van Grunsven, bestuur Het Vijfde Seizoen.

zonder titel, 2007
tempera, aquarel,
acryl op doek
200 x 130 cm

zonder titel, 2007
tempera, aquarel,
acryl op doek
180 x 150 cm

zonder titel, 2007
tempera, aquarel,
acryl op doek
180 x 150 cm

De oneindigheid

Wanneer ik oud zal zijn,
laat mij dan wonen
daar, waar het westerlicht
mijn woning binnenglijdt.
Waar kleurige heesters zijn,
en oude boomen
en waar ik om mij voel
de wijde oneindigheid.

Sluit mij dan niet in
tusschen enge muren,
daar ginds in 't hart
van een aloude stad,
op het pover pleintje
waar de burens gluren
en schamele heesters kwijnen
langs het pad.

Gun mij den blik
op wijde winterwegen,
op 't eerste groen
ontluikend uit den plas.
Waar 's morgens vroeg
na zwoelen zomerregen
de geur mijn huis omhuift
van 't pas gemaaide gras.

Waar na den val der laatste najaarsblaren,
een ijle glans het lichte bosch doorzeeft
en bij den voortgestuwden was der jaren
de milde dood mijn stille woon omzweeft.

Uit; Overpeinzingen, J.M.M.J. Tesch-Poeschmann, patiënt Altrecht, interne uitgave Altrecht rond 1950.

zonder titel, 2007
tempera, aquarel,
acryl op doek
250 x 150 cm

zonder titel, 2007
tempera, aquarel,
acryl op doek
200 x 130 cm

zonder titel, 2007
tempera, aquarel,
acryl op doek
200 x 150 cm

Gedachten

Zwaarder dan het peilend lood,
dalend in der zeeën schoot,
is het mensenharte,
dat in veel gebondenheid,
in de dagen van den strijd,
leeft in vrees en smarte.

Lichter dan het wilgenpluis,
is het zoele windgeruis,
zijn, mijn vriend, gedachten
die zich reppen, zonder tal,
door het onbegrensd heelal
naar de tropennachten.

Uit; Overpeinzingen, J.M.M.J. Tesch-Poeschmann, patiënt Altrecht, interne uitgave Altrecht rond 1950.

zonder titel, 2007
tempera, aquarel,
acryl op doek
180 x 150 cm

Frans heeft een belangrijke rol gespeeld in mijn verblijf. Wekelijks kwam Frans tijdens het open atelier kijken naar mijn nieuwe schilderijen en vertelde over wat hij zag. Ik besloot het op te schrijven. Frans is zelf analfabeet. Na het opschrijven, las ik het voor aan Frans. Er was voor zijn gevoel dan een gedicht geboren.

Frans heeft een hele associatieve kijk en aandacht voor kleine dingen. Hij kan heel mooi vertellen. Zo vertelde hij eens bij een portret (het werk zelf is overgeschilderd) dat de vrouw heel beteuterd en bedroefd keek, ook wel betrappt en zwijgend, alsof ze opnieuw moest leren spreken. “Dit gebeurt ook wel op een psychiatrische afdeling; opnieuw leren spreken. Je moet dan heel voorzichtig zijn.”

“Annemiek schildert anders. Je moet er heel goed naar kijken. Ze maakt iets waar iets achter zit wat je eruit kunt halen. Als ik langer naar het werk kijk, ga ik er steeds meer in zien. Vaak kijken mensen oppervlakkig. ‘Oh, een Jan Steen’, en ze lopen door. Maar neem nou eens de tijd; een half uur. Laat de verbeelding spreken, je fantasie.

Ik zie dingen die anderen niet zien. Ik ben er dankbaar voor dat ik deze gave heb.”

Frans, Den Dolder 2007

Einstein

Een man die alles heeft uitgevonden.
Ik sla mijn handen in één.
Ik zie het wel;
het komt allemaal goed
wat het ook brengen zal.

Of...

De hand in eigen boezem steken
Wat moet ik nou verder?
Afwachtend en verdrietig.

Ik ontdek steeds meer!
Twee handen gevangen in één hand.
De handen zouden
een kind willen vasthouden.

Professor

Prachtige man
strak in pak.
Een Professor,
met een brillette op.
In de geleerdheid
of onderwijzer.

Hij lijkt ook wel
op Professor Zonnebloem
uit Kuifje.
Op de achtergrond
een soort schoorsteen.

Wachtend in de hoek

Wachtend in de hoek
dromend in een bloemenzee
maar, er is een rooster
en strikjes bij de voeten
vastgebonden
gevangen in zichzelf.

Ze zoekt bescherming.
Wanneer je haar wilt aanspreken
moet je haar op haar schouder tikken
heel voorzichtig
anders zal ze schrikken.
Het luchtventilatie kanaal
is de relatie met de buitenlucht.

Het doet me aan een schip denken
met heel veel soldaten
vrouwen zwaaien hun man uit
staan daar maar aan de kant.
Ze wil iemand.
Van die zeventienjarige jongens
die weggaan als soldaat.
Die komen nooit meer terug.
Spoorloos.
Ze laten altijd iemand achter.

Ze zit vast.
Afsluiting van de wereld,
druppels bloed en glas op haar rug
bloemen.

Kan mijzelf ook zo voelen;
af willen sluiten van de wereld
de gordijnen dichtdoen
rust.

Wanhopig

Vroeger luisterden ze naar de rails.
Hier is het alsof ze naar de grond
luistert.
Hoe moet ik het doen?
Het zal wel zo zijn.
Hoe moet ik het doen?
Ze slaat met haar vuist op de grond,
wanhopige vrouw.

Ze valt voor iemand zijn voeten neer.
In het werk zit een bijbeltekst,
alsof ze zich aan de voeten van Jezus
werpt.
Ze aanbidt iemand,
wanhopig.

Er is een bepaald soort licht...
Daar haal je ook iets uit.
In het zwarte vlak zit iets
heel duidelijk;
daar staat iemand
om haar op te vangen.
Het komt door het licht
dat ik dat zo zie.

zonder titel, 2007
tempera, aquarel,
acryl op doek
200 x 130 cm

2007 © annemiek vera

Deze uitgave is mogelijk gemaakt door Boudewijn van Grunsven en Stichting Het Vijfde Seizoen.

Vormgeving: Renée Beurskens www.reneebeurskens.com

Fotografie: Joris van Ophuizen

Tekst voorwoord: Mariska Beljon

Drukwerk: Avant GPC, Groenekan

www.gistgalerie.nl

Ik ben dankbaar voor alles wat ik heb mogen ervaren in het Vijfde Seizoen. Veel dank aan Frans, de wekelijkse bezoeken aan houttherapie met cliënten van de Wier en het bijzondere contact met deze afdeling (zowel begeleiders als cliënten), alle mensen die mijn atelier hebben bezocht op woensdagmiddag en een keer met mij hebben getekend en die ik heb mogen portreteren.

Met veel dank aan:

Dolf, Frans, Hilda, Renée, Joris, Renske, Marlene, Mirjam, al mijn logés in het paviljoen, Herman, Aletta, de vrijwilligers van het Historisch Archief Den Dolder, Martin, Tinus, Maaïke, Ilonka, Ron, Martin, Daniël, Evert, Donny, Birgit, Dirk, Fabian, André, Frans, Boudewijn, Amand, Martin, Suzanne, Meta, Mariska.

Het Vijfde Seizoen is een initiatief van Altrecht, instelling voor Geestelijke Gezondheidszorg en heeft als doelstelling het realiseren van het verblijf voor kunstenaars op het terrein van de psychiatrische instelling Willem Arntsz Hoeve in Den Dolder. In de afgelopen seizoenen waren te gast: Christoph Seyferth, Mario Rizzi, Dick Tuinder, Roy Villevoey en Fransje Killaars, De Rijke/De Rooy, David Bade en Ellen Ligteringen, Christiaan Bastiaans, Erik van Lieshout, Alwine van Heemstra en Berend Strik, Robbert Webster, Gijs van Bon, Chris Baaten, Kostana Banović, Annaleen Zwierzynska, Audrey van der Krogt, Menno Wigman, Lisette Verkerk, Jean Bernard Koeman, Olivia Gebbeek en Evelien Krijl en Vanessa Jane Phaff en Rolf Engelen.

Het Vijfde Seizoen wordt ondersteund door het VSB Fonds, Stichting Doen en het K.F. Hein Fonds. Het bestuur van Het Vijfde Seizoen bestaat uit Meta Knol, Boudewijn van Grunsven, Armand Höppener, Peter Hijzen en Martin Roeten. Curator: Suzanne Oxenaar.

Het Vijfde Seizoen Altrecht Dolderseweg 164 3734 BN Den Dolder t +31(0)30 2256 250/+31(0)653 18 5162 www.vijfde-seizoen.nl

 VSBfonds

HET VIJFDE SEIZOEN

STICHTING
DOEN SPONSOR
LOTERIJ

kfHein,fonds

annemiek vera